Horizon taal

Tweemaandelijks tijdschrift
23ste jaargang, 1992/2 (134)
maart-april

ISSN 0772-540 X Afgiftekantoor: ANTWERPEN X

Horizontaal – Tweemaandelijks tijdschrift, uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond v.z.w. 23ste jaargang. Horizontaal is de voortzetting van *Esperanto Panorama*.

Redactie en administratie (België): Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. 03/234 34 00; (Nederland): Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 DW Den Haag.
Abonnementen: Gewoon abonnement: 400,– fr. in België, 22,– gld. in Nederland; vijfjarig abonnement: 1600,– fr. of 88,– gld.; levenslang abonnement: 10 000,– fr. of 550,– gld.
Rekeningen: Voor Belgie 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen; voor Nederland: postgiro rek.: 35893975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.
Redacteurs: Paul Peeraerts en Guido Van Damme.
Medewerkers: C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, J.P. VandenDaele, A. Humet.
Verantwoordelijke uitgever: Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
Horizontaal verschijnt de eerste van elke oneven maand.
Bijvoegsels bij *Horizontaal* worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto zijn opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk worden gefactureerd.
Teksten voor publicatie moeten op de redactie toekomen op de 1ste van de even maand. De redactie houdt zich het recht voor ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren of aan te passen, in geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.
Overname van artikels is vrij, mits de bron wordt vermeld en op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Dit nummer heeft een vreemd kenmerk: het hoofdartikel is zowat het kortste van alle artikelen. Dat heeft alles te maken met het feit dat de andere artikelen nogal lang zijn uitgevallen: één en een half blad voor onze boekbespreking, bijvoorbeeld, waar die anders slechts één pagina bedraagt. Het boek dat we voorstellen is dan ook het lezen waard. Het gaat over taalgebruik over, tegen en door vrouwen. Niets voor jou? Ik zou er niet zo zeker van zijn.
Het grootste deel van dit nummer handelt trouwens over boeken, tijdschriften en uitgeverijen. Zo wordt in onze rubriek Aangezicht *Antoon Witteryck voorgesteld. Hij was een echte pionier van het Esperanto in Vlaanderen. Maar hij was ook uitgever, en zijn uitgeverij stelde hij ten dienste van het Esperanto. Dat er geen gebrek is aan uitgeverijen kan je trouwens ook lezen in* Opzicht *dat handelt over de (vele) tijdschriften in de Esperantowereld. Naar jaarlijkse gewoonte publiceren we ook de statistiek van onze boekenverkoop. Wie goed tussen de regels kan lezen, zal wel merken dat er wat schort. Vele uitgeverijen hebben het moeilijk om het hoofd boven water te houden, en dat is niet altijd door een gebrek aan kwaliteit. De hoeveelheid van het aangeboden leesvoer kan ermee te maken hebben, maar is dat de enige reden? Het aanspreken van de afzetmarkt kost zware inspanningen. Hoe is dat probleem op te lossen? Dat is uiteindelijk een vraag die ieder esperantist voor zichzelf moet beantwoorden.*
Sta jij een beetje onwennig tegenover boeken en tijdschriften in het Esperanto omdat je de taal nog niet zo goed beheerst? Je kan je drempelvrees overwinnen, bijvoorbeeld met Kontakto, *een tijdschrift dat zich speciaal richt tot jongeren en beginners. Je kan er in dit nummer kennis mee maken.*
Laat ons ook nog even terugkeren naar ons (korte) hoofdartikel. De vraag of het Nederlands het jaar 2000 haalt, is reeds meermaals gesteld. Het lijkt wel alsof er in een „groot, sterk en ééngemaakt Europa" geen plaats meer is voor de „kleintjes". Het ergste is dat de positie van de taal vaak van binnenuit wordt ondergraven. We besteedden reeds uitgebreid aandacht aan de kwestie van het universitair onderwijs in Nederland. Intussen bedreigt een nieuw virus de taal. Gaat het Nederlands dan toch ten onder aan AIDS of zullen uiteindelijk de verdedigingsmechanismen in werking treden?
Met al die ernst is er geen plaats meer voor het spel. Jammer, want we hadden een leuke puzzel voor jullie klaar. Maar niet getreurd, die krijg je dan in ons volgend nummer.
Vergeet niet dat op 21 maart de Algemene Ledenvergadering wordt gehouden – dat vermeldden we reeds in het vorige nummer. Zo'n vergadering is er voor alle leden, maar laat er minstens een vertegenwoordiging van elke groep aanwezig zijn. *gvd.*

Wordt u al geholpen?

Onlangs velde het Europese Hof van Justitie een merkwaardig arrest: op verpakkingen van levensmiddelen moet een taal worden gebruikt die voor de klant „gemakkelijk te begrijpen is". Dat hoeft dus niet noodzakelijk de landstaal of de taal van de gemeenschap te zijn! Het arrest werd uitgelokt door de Franse groep Piageme. Die wou haar Belgische verdeler ertoe verplichten Nederlandstalige etiketten op de verpakking aan te brengen, omdat vermoed werd dat de verkoop hinder zou ondervinden van etiketten met uitsluitend Franse of Duitse tekst. De Vlaamse (?) verdeler weigerde dat en kreeg van het Europese Hof gelijk. Hoe een dubbeltje rollen kan! Het zal trouwens wel met dubbeltjes te maken hebben, want wie moet voor de kosten van vertaling en druk opdraaien: de producent, de verdeler... of de klant (in ons geval de Vlaming)?
Nochtans is het taalgebruik in België bij wet geregeld. Op 29 februari werd er trouwens een nieuwe wet van kracht die stelt dat de vermeldingen op etiketten, gebruiksaanwijzingen en garantiebewijzen „minstens gesteld moeten zijn in de taal of talen van het gebied waar de produkten op de markt worden gebracht." Wanneer Europa echter de visie van het Europees Hof gaat volgen, lopen wij het risico dat die wet zal worden gewraakt en België zal worden veroordeeld en de wet ongedaan moet maken. De motivatie om de Belgische wet te veroordelen is natuurlijk dat „de vrije markt" en de „concurrentie-mogelijkheden van buitenlandse bedrijven" wordt gehinderd. Toch wil dat helemaal niet zeggen dat Fransen, Duitsers of Engelsen via of met de hulp van het Europees Hof zouden proberen hier de taallakens te komen uitdelen: de rechters die de uitspraak velden zetelden in Leeuwaarden, Den Haag en Mechelen.
In Nederland geldt de Warenwet die het Nederlands verplicht stelt. Maar het Nederlandse Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur zou een wijziging van die wet aan het voorbereiden zijn om tegemoet te komen aan de Europese wetgeving en het bovenvermelde arrest.

Als Vlaming denk je natuurlijk: maar wij leven in een lánd waar taalwetten heilig zijn. Wij hebben niet voor niets zoveel jaar taalstrijd achter de rug. Vergis je echter niet. Wanneer zelfs de minister van binnenlandse zaken (echt in functie of als lopende zaak, laat ons daar niet over vallen) meent – en ik verwijs hier naar de heibel rond het taalgebruik op onze identiteitskaarten – dat de (grond)wet wel zó is, maar dat in de praktijk een ander (lees onwettig) gebruik veel handiger is en dat dus dat handige gebruik behouden blijft, dan heb ik zo mijn bedenkingen. Ook hier is geld trouwens weer de drijfveer: alle identiteitskaarten vervangen zou teveel kosten.
Jaren taalstrijd is klaarblijkelijk niet genoeg: moeten wij weldra opnieuw de barricaden op? Reden te over tot bezorgdheid. En wie het nog zwartgalliger wil zien: waar gaat het naar toe met een rechtssysteem waarin indrukken en praktische bruikbaarheid het halen op de wet? Ik heb de indruk dat Babbertje weer moet hangen! gvd.

Bron: *De Morgen*, 29 januari 1992.

Hé man!... of de kreet der discrimatie

Een veel voorkomend verschijnsel in gesprekken waarin zowel mannen als vrouwen betrokken zijn, is dat mannen hun gesprekspartners onderbreken, in de rede vallen, niet laten uitspreken, enz. Ze worden daarin geholpen door hun van nature luidere stemmen en eigenen zich op die manier als het ware het woord toe. Voor mannelijke gesprekspartners is dat meestal geen probleem. Zij gebruiken immers dezelfde strategie en reageren op een gelijke agressieve manier. Bij vrouwen ligt dat anders. Zij hebben een zachtere stem, zijn van nature (of door opvoeding?) zachtmoediger van aard en laten zich door het mannelijk gedrag uit het gesprek dringen. Vaak vinden zij dat zij niet aan hun trekken komen en houden ze verongelijkt hun mond.

Wanneer men taalgedrag nader onderzoekt komen nog tal van andere fenomenen aan het licht waarin de manier van doen bij mannen verschilt van die van vrouwen. Maar men ziet ook hoe men mannen en vrouwen op een verschillende manier benadert, aanspreekt, of over hen spreekt. Eén voorbeeld slechts: hoe vaak beginnen zakelijke brieven niet met „Geachte Heer" en worden vrouwen totaal over het hoofd gezien?

Bepaalde taalgedragingen worden ook verschillend geïnterpreteerd wanneer ze door een vrouw dan wel een man worden gesteld: aarzelen bij vrouwen wordt gezien als gebrek aan durf, terwijl het bij mannen meestal wordt erkend als een blijk van nadenken of bezadigdheid.

Mannen en vrouwen gebruiken hun taal verschillend zowel om over anderen als om over zichzelf te praten. Opvallend is echter dat heel wat van die gedragingen een duidelijk discriminerend, verdrukkend karakter hebben wanneer zij tegenover vrouwen worden gesteld. En eigenaardig maar waar, ook vrouwen zelf maken zich schuldig aan dat discriminerend gedrag tegenover hun eigen sexegenoten.

Dat laatste is verklaarbaar wanneer men bedenkt dat heel wat taalgedrag onopzettelijk en meestal zelfs onbewust gebeurt. Het is een gevolg van opvoeding... en zelfs niet zozeer van de opvoeding van een bepaald individu, maar van de traditionele opvoeding in rolpatronen die in de maatschappij bijna onlosmakelijk verweven ligt, en waarin de vrouw meestal tot de mindere goden behoort, als ze al tot die selecte groep wordt toegelaten.

Het vraagt een doorgedreven onderzoek om alle fenomenen op het spoor te komen. Eens men de verschijnselen op een rijtje zet, blijken ze gemakkelijk gekoppeld te kunnen worden aan andere in de maatschappij heersende gedragsvormen. Om dat gedrag te veranderen is er echter heel

wat meer nodig. Voornamelijk het feit dat taalgedrag zo onbewust gebeurt en dat het van jongs af aan en sinds generaties bij de mens wordt ingepompt, maken verandering tot een bijna hopeloze zaak. Zelfs mensen die zich van een aantal vormen bewust geworden zijn, slagen er niet in alle discriminerend gedrag uit hun taalgebruik te weren. Aan de andere kant maakt de onopzettelijkheid van het besproken taalgedrag het zeer moeilijk taalgebruikers – die zich van geen kwaad bewust zijn – te motiveren om hun taal te observeren en... ten goede te keren.

Een veel grondiger beschijving van deze problematiek vind je in *Het gewicht van de directrice* van Agnes Verbiest. In een vlotte stijl, gestoffeerd met verhalen, anekdotes en talrijke voorbeelden, wordt het hele verhaal aantrekkelijk leesbaar, humoristisch en toch duidelijk en verantwoord gepresenteerd. Vaak loopt in dit soort sociale studies de auteur het gevaar in typetjes te vervallen, zodat lezers zich niet meer persoonlijk aangesproken voelen of vinden dat wat gezegd wordt voor hen niet op gaat. Helemaal ontsnapt dit werk daar ook niet aan, maar de auteur is zich er steeds van bewust en waarschuwt er ook voor. Daarom slaagt ze er toch in de lezer te motiveren tot een grondige en eerlijke observatie en evaluatie van het eigen taalgedrag. Zonder een echt schuldcomplex op te doen, zal elke lezer wel tot het besluit komen dat er heel wat werk aan de winkel is...

gvd

Agnes Verbiest, *Het gewicht van de directrice. Taal over, tegen en door vrouwen.* Contact, Amsterdam 1991. Verkrijgbaar in de boekhandel.

Heb je zelf een boek gelezen in het Esperanto of over taal dat je boeiend of lezenswaardig vond, schrijf er dan een verslag over en stuur het naar *Horizontaal*. Misschien vindt het reeds een plaats in ons volgende nummer.

Naar jaarlijkse gewoonten geven we hier een overzicht van de in 1991 best verkochte boeken uit het boekenaanbod van de Vlaamse Esperantobond. De eerste reekst betreffen eigen uitgaven, de tweede die van andere uitgeverijen. Bij de eerste reeks moet men er rekening mee houden dat die ook de verkoop aan andere boekendiensten inhoudt, vandaar de hogere scores!

1.	La fundamento sub lupeo	308
2.	Septaga murdenigmo	256
3.	Urd Hadda murdita!	251
4.	Materialoj pri akuzativo*	203
5.	Meznokto metropola	166
6.	Grammaire ABC*	151
7.	Jaĥto veturas for...**	131
8.	Manlibro pri ĵurnalismo*	77
9.	Internacie kuiri*	71
10.	Beletro sed ne el katedro	66

* reeds in 1990 in de top tien.

** oudste FEL-boek, De boeken van Deck Dorval trekken goed, twee ervan staan in de top tien.

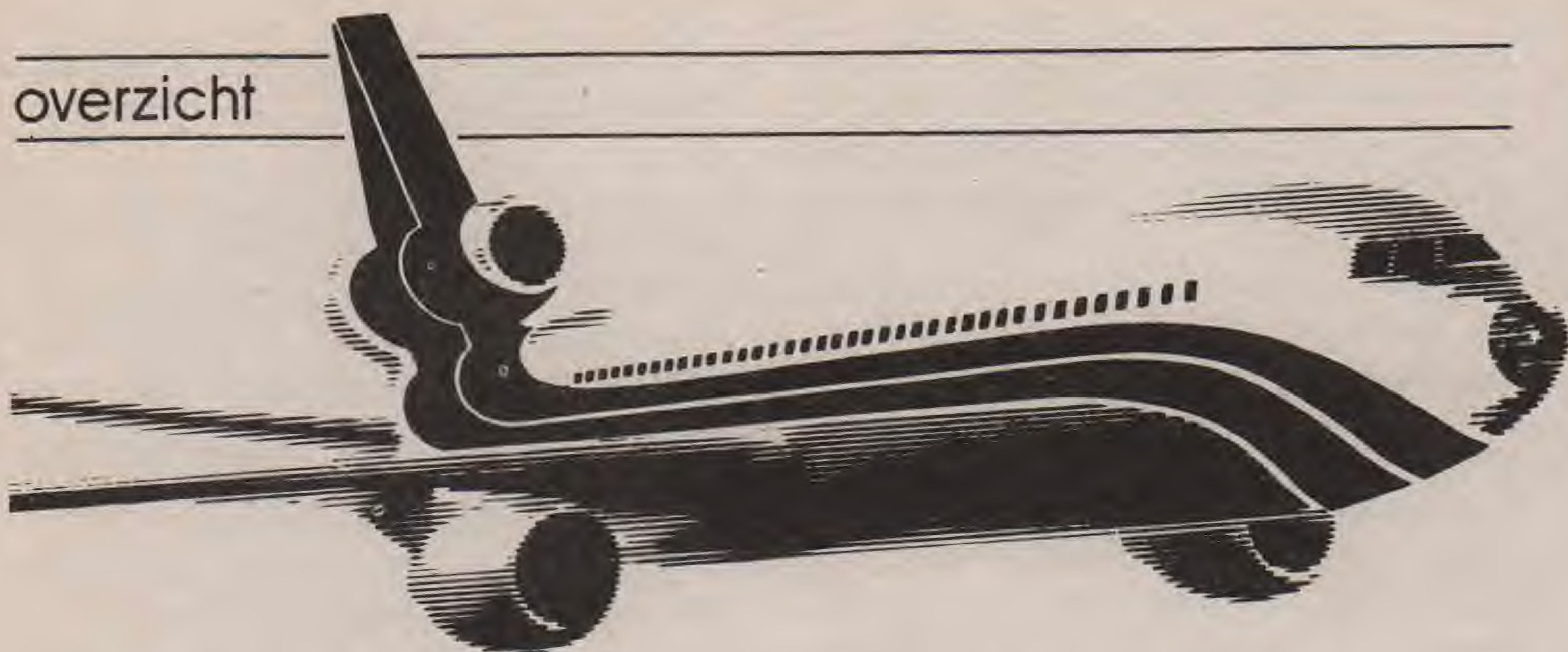
1.	PRISMA-woordenboek*	87
2.	Nouveau cours d'Espéranto	42
3.	Gerda malaperis**	37
4.	Tra la labirinto**	29
5.	Plena ilustrita vortaro	23
6.	Mi vizitis grandan urbon**	21
7.	Al unu lingvo por Eŭropo	20
8.	Bildvortaro**	17
9.	Amuza legolibro	15
10.	Krabo kun oraj pinĉiloj	14

* Ook vorig jaar nummer 1.

** Ook vorig jaar in de top 10.

Bij deze cijfers moeten we dezelfde conclusie trekken als vorige jaren. Wie de tweede kolom bekijkt, merkt dat verkoop in Vlaanderen vooral leerboeken en woordenboeken omvat. Een gewoon leesboek wordt hier vrijwel niet gesleten, ondanks het speciale aanbod *„La libro de Horizontaal"* dat slechts weinig respons krijgt. Daarom opnieuw deze raad: Lees eens een boek in het Esperanto! Doen!

red.

Wereldcongres...

Ik had dit artikel een heel andere titel kunnen meegeven: *Overal ter wereld*, of *Toppunt van Cultuur*, of nog *Ontmoetingsplaats X*... want een wereldcongres dekt dat allemaal. Maar om alles in één sprekende titel te vatten, dat is vrijwel onmogelijk. Daarvoor voldoet alleen het prozaïsche *Wereldcongres*.
De week die de overgang van juli naar augustus bevat, hou je best vrij op je kalender, want meestal rond die periode gebeurt het grootste jaarlijkse Esperanto-evenement. Telkens op een andere plaats in de wereld komen zo'n 2000 esperantisten uit minimum 50 landen bij elkaar. Op het eerste gezicht lijkt dit een zeer ondemocratische manier van doen, alleen voor de elite weggelegd: wie kan immers dit jaar naar Oostenrijk, dan naar Noorwegen, het jaar daarna naar China, Groot-Brittannië, Canada, Brazilië... Toch is het ook fundamenteel democratisch want het geeft aan elke esperantist waar ook ter wereld de gelegenheid ooit eens aan zo'n congres deel te nemen... Ooit komt het wel eens in de buurt, zodanig dat ook minder kapitaalkrachtigen eraan kunnen deelnemen.
Organisatorisch is zo'n congres een hele krachttoer, zelfs al hebben de organisatoren – meestal mensen van het gastland, bijgestaan door iemand van de wereldbond – met één ding geen problemen, namelijk vertaling of vertolking: dat is ongetwijfeld uniek en het zou daaarom goed zijn wanneer vaker belangrijke externe waarnemers een kijkje kwamen nemen om te zien hoe dàt nu eigenlijk in zijn werk gaat en hoe (goed) het functioneert.
De grote aantrekkingskracht van het congres is gebaseerd op een aantal belangrijke eigenschappen ervan. Eerst en vooral is het eigenlijk het ontmoetingscentrum bij uitstek. De echte Esperantowereld is zo groot, dat hij uiteindelijk heel de wereld omvat. Vaak ontstaan contacten tussen esperantisten dan ook per briefwisseling. Naar elke correspondent reizen is onbegonnen werk... wie heeft daar geld en tijd genoeg voor? Maar een wereldcongres biedt perspectieven: met elkaar afspreken en ieder een eind weegs gaan, en niet alleen die vriend in het Oosten, maar ook die uit het Westen het Noorden of het Zuiden... en je slaat meteen zeven vliegen in één klap. Opeens is er de mogelijkheid om elkaar te leren kennen van aangezicht tot aangezicht. Intussen blijft ook de gelegenheid tot nieuwe vriendschappen open. Op dezelfde manier fungeert een wereldcongres ook als bijeenkomstplaats voor de vele vakverenigingen. Ook voor die geldt immers dat door de geografische spreiding het vaak zeer moeilijk is een groot aantal leden bijeen te brengen. De

perioden voor, na en tijdens het congres zijn echter wel geschikt. Op die manier neemt uiteindelijk de meerderheid met meerdere bedoelingen aan het congres deel.
Ook commercieel is het congres belangrijk. Voor uitgeverijen (zoals o.a. de Vlaamse Esperantobond), voor tijdschriften enz. is immers op zo'n congres een grote afvaardiging van het koperspotentieel aanwezig. Ook al is misschien het directe resultaat niet denderend, het is de beste plaats om zijn produkten aan het grote publiek bekend te maken. Vanuit het congres kan dan de mondreclame zijn gang gaan. „Gezien" of „gehoord" op het congres zijn sleutels die de commerciële poort openen. Een volgehouden aanwezigheidspolitiek werpt op de lange duur zijn vruchten af.
Wie de programma's van een aantal congressen vergelijkt zal een aantal vaste punten herkennen: zo is er bijna altijd een initiatie in de taal van het gastland, een cursus Esperanto voor beginners en een internationaal examen. Ook is er telkens een toeristische dag voorzien tijdens dewelke de congresgangers het land verkennen. Toch is er ook altijd een specifiek congresthema – meestal met een politieke dimensie – dat in een aantal zittingen grondig wordt behandeld. De congresuniversiteit voorziet in een aantal wetenschappelijke referaten van hoog niveau.
De avonden worden niet in nietsdoen gesleten. Het aanbod van culturele activiteiten: toneel, concert, zang, film, toekennen van literaire prijzen... is zo uitgebreid dat iedereen wel iets zal moeten missen. Het is dan ook duidelijk dat ook voor de culturele activiteit het wereldcongres een uiterst belangrijke rol speelt.
Hoeft het dan te verwonderen dat naar aanleiding van het wereldcongres elk jaar opnieuw tientallen en tientallen persberichten de lucht worden ingestuurd. Immers, wie zich echt een beeld wil vormen van de totaliteit van het kunnen van het Esperanto moet op een wereldcongres zijn. Je hebt er het neusje van de zalm, maar ook de grote massa! Je kan er de elite ontmoeten, maar ook de gewone doordeweekse esperantist. Vanuit het oogpunt van de public relations is het zonder meer het beste en representatiefste kader dat er voor handen is.
Voor velen is deelnemen aan een wereldcongres zoiets als een eerste parachutesprong, de eerste maal echt diepzee duiken of de eerste maal een alpenreus(je) bedwingen... de microbe krijgt je te pakken, en je raakt er van je leven niet meer van af.

TELESKOOP

Nijd over onafhankelijkheid... of hoe de nationalistische strevingen voor onafhankelijkheid bij andere volken of staten kwaad bloed zetten. Zo was Griekenland ten zeerste verbolgen toen de Paus met Kerstmis 1991 zijn Kerstwensen ook in het *Macedonisch* uitsprak. De Grieken vinden immers dat een soevereine staat met die naam (en die taal) een inbreuk betekent op hun eigen soevereiniteit en onrust zou kunnen verwekken in hun provincie Macedonië, die zij trouwens als het enige echte en historische Macedonië — geboorteland van Alexander de Grote — beschouwen.

Secondenwijzers van de geschiedenis: tijdschriften

Een krant wordt niet gemaakt door haar redacteurs, maar door haar abonnees.
Emile de Girardin (1804-1855)

Ook esperantisten beschikken slechts over dat wat ze verdienen! Eigenlijk is deze uitspraak te streng, want als we nagaan welke tijdschriften er in de beweging bestaan, dan kunnen we alleen maar besluiten dat ze véél en véél méér hebben dan wat ze eigenlijk verdienen! Geen enkel nationaal tijdschrift zou zich in leven kunnen houden – ondanks betaalde reclame – met de oplagen die Esperanto-tijdschriften gewoonlijk halen. Bovendien is het aanbod en de verscheidenheid overweldigend. Op dit ogenblik zijn er meer dan 200 verschillende. Als men de oplage van een tijdschrift als *MONATO* echter vergelijkt met die van heel wat pulptijdschriften op de Vlaamse markt... wordt men stil.

Deze situatie bestaat eigenlijk van in het begin. Het eerste Esperanto-tijdschrift (*Esperantisto*) verscheen reeds in september 1889 (twee jaar na de „geboorte") in Nürnberg. In december van datzelfde jaar verscheen er al een concurrent op het toneel in Bulgarije (*La Mondlingvisto*). Voor een beperkte studie getroostten wij ons de moeite een lijst op te stellen van Esperanto-tijdschriften die in Japan verschenen: we troffen er 75 verschillende titels aan! Het oudste blad dateerde uit 1910. Eén van de tijdschriften uit 1920 verschijnt nog altijd (*La Revuo Orienta*) hoewel er een aantal onderbrekingen in het verschijnen waren, want zoals in (vele!) landen werd ook in Japan het Esperanto enkele malen sterk vervolgd.

Anderzijds is het dan ook weer zo dat in Japan het Esperanto zeer vaak verbonden was met andere ideologieën en van daaruit ontving het dan ook een zekere steun. Daardoor kreeg het echter ook een bredere kijk op de buitenwereld, in de zin van de wereld buiten de Esperantokringen. Op die manier bieden de tijdschriften een massa informatie over andere dan strikt Esperanto-geschiedenis.

De studie van deze tijdschriften is ongetwijfeld een interessant en boeiend esperantologisch onderwerp: niet alleen hun evolutie als tijdschrift, maar meer nog de studie van hun inhoud. Wie een ernstige studie wil maken over de geschiedenis van het Esperanto en over zijn literatuur kan niet naast de tijdschriften heen kijken. Maar ze stuk voor stuk doornemen en grondig bloemlezen is een niet te onderschatten werkje. Laat Esperanto dan pas een goede honderd jaar bestaan, er is al heel wat drukinkt overheen gegaan. Het Vanbiervliet-fonds in de stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over meer dan 7000 verschillende volledige jaargangen van Esperanto-tijdschriften!

Een typisch kenmerk van al deze tijdschriften is de aandacht die ze schenken aan en de rol die ze spelen in het verspreiden van kennis over culturen van de „kleinere" volkeren. Zelfs in tijdschriften van Esperanto-verenigingen in Wit-Rusland of Brazilië of IJsland vonden we vertalingen van Vlaamse literaire teksten! (Zou *Ons Erfdeel* – het tijdschrift dat poogt getrouw na te gaan hoever de Nederlandse cultuur verspreid wordt daar weet van hebben?)

Elk van de onderwerpen, behandeld in deze rubriek, zou na het doorbladeren van de tijdschriften in de Kortrijkse bibliotheek tot een lange studie kunnen worden uitgewerkt. We hebben het al vaker gezegd, zelfs tot vervelens toe... daar ligt een vrijwel onaangeboorde goudader van informatie voor ernstige en ijverige onderzoekers. Misschien zou *Horizontaal* die schat eens moeten presenteren! p.d.s.

Hoe ik een krokodil werd

Babelturo... Toren van Babel! Ik bromde wat, haalde mijn schouders op en ging terug naar mijn groepje en mijn biertje op een zomers restaurantterrasje.

Nochtans zweefde een vreemd gesprekgezoem vanaf het kampvuur waar een veertigtal mensen (mannen, vrouwen en kinderen) rond zaten, in mijn richting. Als je zo wat luisterde zou je denken Italianen of Roemenen. Misschien toch Spanjaarden... Nee! Fransen dan? In ieder geval géén Engelsen. Soms had je de indruk dat je er iets van verstond... Maar neen... het was een andere taal, een onbekende.

Mariŝa, kisu min, sen peto al patrin'... werd een liedje bij het kampvuur ingezet. De echo van het terras kwam prompt, maar vervormd... *Mariŝa, pusu daj...* (of zoiets). Op dat moment werd het duidelijk dat de vreemd pratende aardlingen esperantisten waren. Geen Toren van Babel dus... juist integendeel. Mensen uit verschillende delen van de wereld zaten hier leuk bij elkaar te keuvelen in een internationale taal... Esperanto. Zij brengen hier in het bungalowpark van Tatran en Cingov in Slovakije een week door. En wij Anton, de fotograaf, en ik, Ladislav, de reporter, hebben ons laten overhalen om een kijkje te komen nemen op de 12de Bijeenkomst van Esperanto-families in het Slovaakse Paradijs.

Onze onwennigheid wordt weggenomen door de aardige Marie Grela uit België, die juist Nepalese thee schenkt op het terras van het stafhuis. De thee heeft ze van haar zoon die op handelsmissie in Nepal was. Maar laat ons nu eens rondkijken wie er hier zoal is: in totaal dertien families, tien nationaliteiten, uit zeven landen. Het zijn vooral gemengde koppels, meertalig, met als voertaal Esperanto: een Italiaan met een Britse, een Tsjech met een Franse, en een Fransman met een Hongaarse, een Japanse met een Belg... En er zijn kinderen: meer dan twintig kleine mensjes stoeien op het gras en babbelen met elkaar alsof 't niets is. Stel je voor! Maar stel je voor dat elk van die nationaliteiten speciaal zijn taal als voertaal zou willen opdringen... Wij, met ons Slovaaks, dat zelfs thuis nog niet officieel aanvaard is, zouden natuurlijk nergens staan. Maar Engelsen, Fransen of Italianen wier taal door miljoenen wordt gesproken, zouden voor elkaar niet willen onderdoen. Esperanto dan maar... en 't werkt!

Ook Zunjo loste haar problemen met het Esperanto op. Zij is Hongaarse, spreekt behoorlijk Slovaaks, is getrouwd met een Tsjech die Moravisch spreekt, en samen kozen ze het Esperanto als familiale voertaal. Zij trad voor mij als tolk op en beschermde mij tegen de kinderen die mij plagend „krokodil" noemden – Krokodil: dat luie beest heeft het bij hen gedaan. Zo noemen zij immers allen die tijdens inter-

AKO SOM BOL KROKODÍLOM...

Babylon... zašomral, mávol rukou a vrátil sa ...
a pivu na ... letné...
od vatry ...

... z himalájskych bylinek vytvára atmosféru intimity rodinného krbu. Dajaký čas mi však potrvá, kým sa zorientujem, kto je kto a odkiaľ.

... Reinvart ... výboru Slovenského esperantského zväzu (SEZ) v Bratislave. Sú to väčšinou zmiešané manželstvá s rodinným jazykom esperantským. Talian s Angličankou, Češka s Francúzom, Francúz s Maďarkou, Japonka s Belgičanom... A krdel vyše dvadsiatich detí behá po lúke a od prvej

znot | 35

nationale bijeenkomsten koppig hun eigen moedertaal blijven spreken. *Ne krokodilu!* – is dan ook de slogan die je hier overal ziet hangen.
Het zou te ver voeren om elke familie afzonderlijk voor te stellen, maar het is wonderbaar wat zij allemaal gemeen hebben. Het opvallendst is echter hun openheid voor talen en eigenlijk hun grote taalkennis. De kinderen spreken vaak met de ouders afzonderlijk de taal van de respectieve ouders. Zo spreekt Renato Italiaans met zijn twee kinderen, terwijl Anna er Engels mee spreekt. Zijn ze echter met zijn vieren onder elkaar dan spreken ze Esperanto. Op school spreken de kinderen dan weer Italiaans. En denk nu niet dat ze door die vele talen alleen maar stotteren. In geen enkele vertonen zij ook maar enige achterstand in vergelijking met hun leeftijdgenootjes. Renato propageert de methode dan ook als de manier om kinderen op te voeden.
Met zo'n oogst een dode taal? Vergeet het! Het lijkt wel of de taal hen vleugels geeft. Zelfs met de bescheiden middelen waarover ze beschikt, bewijst ze haar leefbaarheid... zeg maar „leef"-baarheid. Deze bijeenkomst was voor mij een buitengewone belevenis, die mij lang zal blijven heugen. Ook al ben ik dan vanaf nu een *krokodilo*.

Ladislav Tomásek.

Noot: De tekst is gebaseerd op een artikel dat verscheen in het Tsjechische weekblad *Život* (Leven), de vertaling (naar het Esperanto) werd aan de redactie bezorgd door Petro De Smedt. Omdat de tekst te lang was om volledig te publiceren werd hij – getrouw maar wel aangepast – bewerkt door gvd

A.J. Witteryck (1865-1934)

Aan 's meesters hand in de Groene Lusthof

De rol van deze Esperanto-pionier kan moeilijk overschat worden. Hij was erbij van in 't prille begin, en... hij was drukker-uitgever! Ook in 't begin van onze eeuw was de pers een belangrijk medium.
Antoon Witteryck werd in 1865 geboren te Oostkamp, in een kroostrijk gezin. Zijn vader was schoolhoofd te Hertsberge en stichter van de katholieke jongensschool te Oostkamp. Zo werd hij onderwijzer te Brugge. Hij gaf o.a. les in de parochieschool van het volkrijke St-Annakwartier. Geschiedenis en volkskunde interesseerden hem bijzonder. In de zomer van 1887 werd in Brugge, door de *Société d'Emulation*, een archeologisch en historisch congres georganizeerd. Eén van de sprekers was de bekende professor Godfried Kurth uit Luik. Hij spoorde de congresleden aan oude sagen, volksvertellingen, spreekwoorden, zegswijzen en volksliederen te verzamelen om ze voor de toekomst te bewaren. Wellicht één van de jongste toehoorders was Antoon Witteryck. Zo enthousiast was hij geworden door de toespraak dat hij onmiddellijk aan het werk ging en vertelsels optekende van zijn ouders, van grootmoedertjes uit Oostkamp en van de kantwerksters van de Sint-Annaparochie. De Annalen van de *Société* publiceerden reeds in 1889 zijn *Recueil de Contes populaires, de Coutumes religieuses et de Superstitions* (Oogst van Volksverhalen, Religieuze Gebruiken en Bijgeloof). Het volgende jaar verscheen er een bijdrage in het Nederlands „Verzameling van Westvlaamsche Volksspreuken". Kort na de oorlog (WO II) werd ze opnieuw uitgegeven door Hervé Stalpaert.
In 1890 huwde Antoon met Hélène Delplace, dochter van een bekend Brugs drukker en uitgever, Modest Delplace. Het werd een keerpunt in zijn leven. Hij verliet het onderwijs en werd boekhouder bij de boekhandel-uitgeverij Karel Beyaert om de knepen van het uitgeversvak te leren. Maar... hij bleef onderwijzer: in 1890 gaf hij een „Vlaamsche spraakkunst" uit. In 1892 – hij is dan 27 jaar – vestigt hij zich als zelfstandig uitgever. In 1895 verhuist hij naar Steenbrugge, naar de „Nieuwe Wandeling". We vermelden die naam omdat hij (meestal in het Frans) in oude Esperanto-publicaties vaak terug te vinden is.
In 1901 start hij met „De Lusthof", een maandblad dat „nuttig en vermakelijk" wenst te zijn. Men vindt er verhalen in, nieuwe uitvindingen, moppen, weetjes, raadsels en liederen. Een onderhoudend blad dat zich afzijdig hield van de maatschappelijke vragen van de tijd. Onwillekeurig denkt elke Esperantist aan *„La Praktiko"* van de *Universele Liga!* Eén uitzondering is er echter! Geregeld wordt er over Esperanto gesproken en vaak staat in prijsvragen het te zoeken woord met het Esperanto in verband.
Als uitgever bleef Witteryck altijd de band met het onderwijs behouden. Zo gaf hij school- en leerboeken uit voor zowat alle

vakken van het toenmalige leerprogramma. Ook legde hij zich toe op prijs- en jeugdboeken, schooltoneel en didaktisch materiaal. Hij gaf ongeveer 250 moraliserende kinder- en jeugdverhalen uit. Vele daarvan schreef hij zelf of bewerkte hij naar buitenlandse voorbeelden.

Hij gebruikte verschillende pseudoniemen. Hij gebruikte „De Lusthof" ook om klanten te werven. Hij maakte er zijn nieuwe uitgaven in bekend. Ook publiceerde hij in het maandblad een lessenreeks „Esperanto". Vanaf de zesde jaargang evolueerde het tijdschrift geleidelijk naar het Ido, maar dat is een verhaal apart.

In 1902 reeds richtte hij te Brugge de *„Bruĝa Grupo Esperantista"* op, en hij bleef er tot 1920 de voorzitter van.

In 1902 ook startte hij de uitgave van het Belgische Esperanto-maandblad *„La Belga Sonorilo"* (De Belgische Klok).

Op 15 mei 1910 vond het tweede Nationaal Congres van de Belgische Esperantisten plaats te Brugge. Tijdens de officiële ontvangst op het stadhuis plaatste Gouverneur Ruzette in zijn rede Antoon Witteryck, de voorzitter van het organisatiecomité, persoonlijk extra in de schijnwerpers als de man „die deze zaak met de ijver van een apostel behartigt". In 1912, tijdens het 4de Belgisch Congres in Gent, verklaart Witteryck zelf:

> Toen ik in 1890 hoorde dat er een internationale hulptaal bestond, juichte ik van harte en leerde die taal: Volapük. Ik veronderstelde, zeer naïef, dat alle volkeren zouden doen zoals ik, en dat na weinige jaren men slechts de moedertaal en de hulptaal zou moeten leren om de ganse mensheid te verstaan.
>
> Maar ik bemerkte vlug dat die taal te moeilijk was, vooral om te spreken.
>
> Consequent begon ik dus zelf een nieuwe internationale taal te ontwerpen; elke dag voegde ik enkele stenen toe aan dat moeizaam bouwwerk. De hoop maakte mij sterk en ik twijfelde er niet aan dat dadelijk na het beëindigen van mijn werk alle volkeren het met enthousiasme zouden aannemen. Bijna twaalf jaar ging voorbij voor ik voor het eerst een Esperanto-grammatica zag.
>
> De goede eigenschappen van die taal verwonderden mij: ik zette mijn prutswerk opzij en, terwijl ik die bewonderenswaardige taal leerde zei ik opnieuw: nu, op zijn minst, zullen de volkeren de taalbarrières weldra doen verdwijnen.

De vaststelling dat het niet zo vlug verliep kon zijn enthousiasme toch niet doven! In 1912 werd hij voorzitter van de Belgische Esperantobond en hij bleef het tot 1917.

Tijdens de eerste wereldoorlog verbleef Witteryck in Engeland en daarna in Nederland. In 1918 bouwde hij zijn uitgeverij te Steenbrugge weer op.

Hij overleed in 1934 en was tot op dat ogenblik een enthousiast en actief Esperantist. Een interessante wetenswaardigheid is ook wel dat een nieuwe straat in de wijk Steenbrugge zijn naam draagt.

Gelukkig bestaat nog altijd de mogelijkheid kennis te nemen van het werk van deze Esperanto-pionier. Sinds 1982 bestaat er namelijk in de Stedelijke Openbare Biblioteek in Brugge, een „Fonds Witteryck", een vrij volledige collectie van zijn uitgaven, waaronder dus de oude Esperanto-leerboeken, en de verschillende versies van zijn „Spreekoefeningen" (Interparoladoj), frazeologieën die bestonden in „Frans-Esperanto", „Vlaams-Esperanto", „Vlaams-Engels" en „Frans-Engels".

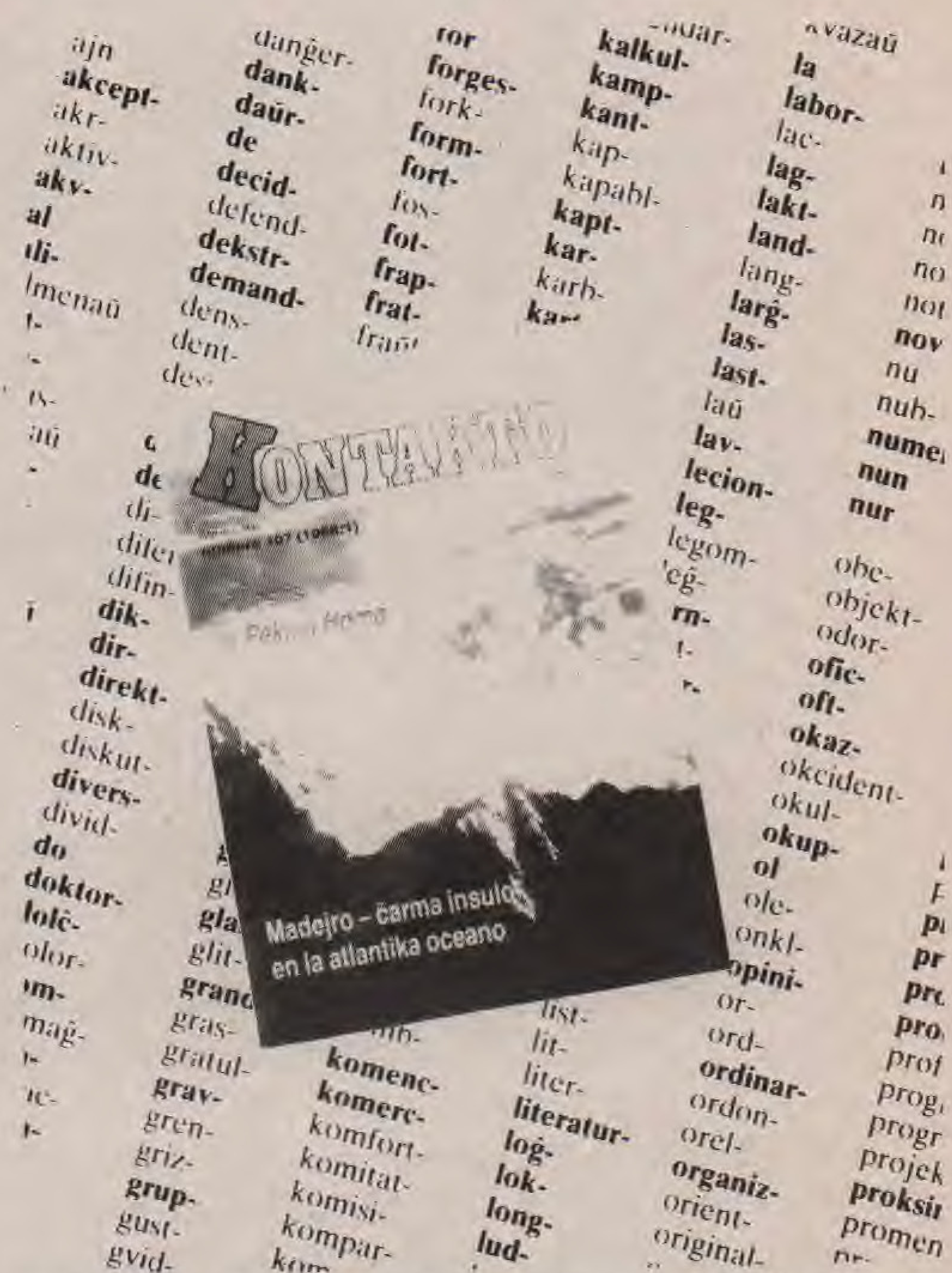
Witteryck gaf ook liederen uit, met Esperanto-tekst, die hij zelf componeerde. Enkele daarvan werden enkele jaren geleden uitgevoerd op een Internationaal Congres van Spoorweg-Esperantisten, te Oostende: o.a. de eerste muziek op *„La Espero"* is van zijn hand. k.h.

Onbegonnen werk

Met slechts 500 verschillende woorden eèn artikel schrijven dat de moeite van het lezen waard is en zowel jonge als minder jonge lezers aanspreekt... de eersten misschien reeds zeer beslagen in de taal, de anderen nog maar net begonnen de taal te leren zodat zij zich nog niet zo zeker van hun zaak voelen: geef toe, het is een zware opdracht. Maar het kan. Al in 1964 begon TEJO, de jongerenafdeling van de Esperanto Wereldbond (UEA), met *Kontakto*, een tijdschrift dat die vereisten waar maakt.

Laat ons beginnen met iets te relativeren: vijfhonderd woorden is natuurlijk niet juist. Het gaat om 500 stammen, en dat betekent voor het Esperanto een equivalent van ongeveer 5000 woorden. Nu wordt alom aanvaard dat een basiswoordenschat van 3000 woorden ruim voldoende is om een taal min of meer vlot te gebruiken. Zo'n woordenschat wordt o.a. ook gebruikt voor schoolboeken en tijdschriften die bedoeld zijn voor het vreemde talenonderwijs... We zitten dus toch wel goed. Als je daarenboven nog enkele belangrijke regels volgt – je vindt ze in 't Esperanto in de kadertekst – en vooral als je je in de eerste plaats concentreert op wát je te vertellen hebt en pas daarna je tekst „op niveau" brengt, kan je uiteindelijk alle kanten uit.

Daarom is *Kontakto* inhoudelijk ook zeer verscheiden. Vrijwel alle thema's kunnen erin aan bod komen: onderwerpen uit de actualiteit zijn zeldzaam; maatschappelijke problemen, vooral die welke specifiek jongeren aanbelangen, komen wel veelvuldig voor. Ook toerisme is erg in trek, vooral dan de meer avontuurlijke reisverslagen: per trein door Siberië, de Zijde Route of de Weg van de Inca's door Peru. Verder komen ook volkskunde en volks-

cultuur aan bod: eetgewoonten, kleding, familievormen over heel de wereld... Bijzonder waardevol aan het tijdschrift is het feit dat de bijdragen vrijwel altijd van zeer verschillende landen en culturen komen.

Af en toe worden er ook thema-nummers gemaakt: het merendeel van de artikelen handelt dan over hetzelfde onderwerp. Heel vaak zijn die thema-nummers de laatste van de jaargang. Ze dienen als uitgangspunt voor het discussiethema van het IS (*Internacia Seminario* – de grote jongerenbijeenkomst die elk jaar tijdens de jaarwisseling in Duitsland wordt georganiseerd).

Ondanks zijn belangrijke waarde kampt het tijdschrift met heel wat moeilijkheden. Die kan je op drie vlakken situeren: het publiek, de redactie en de financiering.

Hoewel het tijdschrift uitstekend geschikt is als onderwijs/leermiddel – je kan het

immers vergelijken met tijdschriften in het Engels of het Frans die in België aan leerlingen van het secundair onderwijs worden aangeboden – kan het die rol niet echt spelen. Het aantal Esperanto-cursisten is te laag, te gespreid en wat eigenlijk jammer is, het wordt door de cursusleiders niet echt gestimuleerd.

Kontakto is een jongerentijdschrift, gedragen en gemaakt door jongeren. Nu is een opvallende eigenschap van jongeren dat zij ouder worden. Daardoor verandert het redactieteam vrij vaak. Waar redacteurs van andere tijdschriften het gemiddeld toch wel tien jaar uithouden, is dat voor *Kontakto* veel korter. Dit verloop leidt tot een onregelmatig verschijningsritme, wat het vertrouwen in het tijdschrift schaadt.

Tenslotte is er de financiering. Officieel is het het tijdschrift van TEJO. Alle individuele TEJO-leden krijgen automatisch *Kontakto*. Maar TEJO kan zijn tijdschrift niet zelf bedruipen en is daarom aangewezen op financiële en logistieke steun van de Wereldbond en die besteedt er niet altijd de aandacht aan die het verdient. En dat is jammer: de toekomst ligt bij de jeugd en dus moet men die jeugd extra motiveren en aanmoedigen. Een bijzondere aandacht voor een tijdschrift als *Kontakto* is daarom zeker verantwoord.

Maar natuurlijk kan jij als lezer er ook wat aan doen: ben je jong, abonneer je op *Kontakto*, ben je cursist en wil je wat meer Esperanto lezen, hou het dan niet bij de enkele tekstjes die je in *Horizontaal* kan aantreffen, maar abonneer je op *Kontakto*. Ben je ouder en doorwinterd, abonneer iemand op *Kontakto* door *Patrono* – zeg maar peetoom of peettante – te worden. Het tijdschrift is het waard.

Kontakto verschijnt viermaal per jaar, 16 pagina's per nummer en kost 480 fr. Je kan erop abonneren via de boekendienst van FEL.

gvd

Kiel verki per facila lingvo?

Kiam vi verkas por komencantoj, ne pensu: „Mi devas uzi facilan lingvaĵon. Kion mi povas diri per ĝi?" Vi devas pensi: „Mi volas komuniki ion. Kiel mi povas esprimi ĝin per facila lingvaĵo?"

Se vi spertos problemojn, vi eble trovos, ke estas pli facile unue verki la artikolon per normala lingvaĵo kaj poste simpligi ĝin. Sed memoru: la redaktoro pli facile povas simpligi interesan artikolon ol aldoni intereson al simpla sed banala materialo. Do, se vi ne sukcesas sufiĉe simpligi vian lingvouzon, bonvolu tamen sendi la artikolon.

Facileco: En la facila parto de Kontakto *aperos materialo en tri niveloj:*

Nivelo 1: la plej facila. Uzu nur tiujn 520 elementojn en la listo, kiuj estas grase presitaj. Se vi deziras uzi alian radikon, necesas klarigi ĝin en la artikolo mem aŭ aldoni noton.

Nivelo 2: meza. Vi rajtas uzi ĉiujn mil elementojn en la listo. Aliajn necesas klarigi.

Nivelo 3: la malplej simpla. Materialo je tiu nivelo rajtas enhavi vortojn, kiuj ne aperas en la listo, sen apartaj klarigoj. Ĝi estos uzata ĉefe por fakaj artikoloj, kiuj bezonas terminojn netroveblajn en baza listo.

Longeco: Longegaj artikoloj timigas komencantojn! Do prefere ne verku pli ol proksimume 800 vortojn. Se vi opinias, ke tiu longeco tro limigas vin, verku pri unu aspekto de via temo pli profunde, anstataŭ provi kovri la tutan kampon.

Stilo: Uzu simplajn frazstrukturojn kun kutima vortordo. Evitu pezajn kunmetaĵojn. Prefere ne uzu verban substantivon se eblas uzi verbon anstataŭe.

Gramatiko: Je la nivelo 2 jam estas uzata la tuta baza gramatiko, sed je la nivelo 1 oni ne uzas la participojn (krom la substantiva finaĵo -anto, necesa en tiaj vortoj kiaj leganto, prezidanto, komencanto ktp.)

Kunmetaĵoj: Ne estas fiksita regulo pri la uzo de streketo por dividi kunmetitajn radikojn. La redaktoro aldonos streketon kiam tio ŝajnas necesa por ke la senco de kunmetaĵo estu klara. ab

Misverstand en verstandsgemis

Kortverhaal:

– Heeft U de trein gemist?

– Neen, ik heb hem het station uitgejaagd.

Een dergelijk gesprek berust niet op een misverstand. Zo'n gevat antwoord zou eerder duiden op mondigheid en een grote tegenwoordigheid van geest. Maar in een gesprek, vooral als er vreemde talen bij te pas komen, gaat alle zin wel eens de mist in.

Op bezoek bij zijn schoonmoeder droomt een jonge vader (hij is architect) hardop: „Wij zouden graag een oud kasteel kopen ergens in het zuiden van Frankrijk." Ik hoor het hem zeggen en merk zijdelings op, zodat enkel mijn vriendin (zijn schoonzus) het kon horen: „een luchtkasteel zeker?" Bijna op hetzelfde ogenblik zegt haar Franstalige moeder lachend: „Un château en Espagne, sans doute?" De schoonzoon, die de Franse uitdrukking niet kent, verduidelijkt in alle ernst: „Nee, niet in Spanje, in Frankrijk." De andere aanwezigen, die natuurlijk met de Franse term (waarmee illusies en ijdele verwachtingen aangeduid worden) vertrouwd zijn, schieten in de lach; de schoonzoon begrijpt niets van de algemene hilariteit en weidt verder uit over zijn plannen en toekomstdromen, die zijn echtgenote in de gegeven situatie plots niet meer blijkt te verdedigen. (PRISMA geeft de letterlijke vertaling *aerkastelo*, maar in PIV vinden we de uiteraard juistere *ĥimerkastelo, nubkastelo.*)

Een voor de betrokkenen minder aangenaam misverstand vindt u in volgend relaas. Op het bedrijf, waar mijn vriendin werkte, werd op zekere dag een nieuwe bediende onthaald: de Franstalige jongedame, pas afgestudeerd, nog wat onwennig, werd door haar onmiddellijke baas, een Vlaams ingenieur, te woord gestaan.

Zijn vraag aan het hoestende (snipverkouden) meisje was onschuldig en vriendelijk bedoeld maar toch aanleiding tot een klein persoonlijk drama. Door het hoofd van de man, die merkte dat het kind een zware verkoudheid had, schoot het woord „borstvalling". Schertsend – hij wist wel dat zijn Frans te wensen overliet – zei hij: *Vous avez „la poitrine tombante"?* (een vallende borst). De net aangeworven vrouw, die gebukt ging onder een menselijk tekort dat haar zeer dwars zat, ze had namelijk hangende borsten, barstte in snikken uit. Pas dan werd de man zich van zijn flater bewust.

In Brussel zag ik ooit een affiche die de film „Solange du da bist", zolang jij er (nog) bent, aankondigde. Ten gerieve van Franstaligen was er een strook aangehecht waarop te lezen stond: *Solange, tu es là.*

Twee vriendinnen stapten in Griekenland een restaurant binnen. Toen de kelner zich tot het tweede meisje (Solange) wendde om te horen wat ze wenste, zei die kordaat: *poulos.* (Ze wou kip, *kotopoulon*). Een bulderend gelach brak los, want de kleine taverne zat vol mannen. „Je hebt iets verkeerds gezegd," fluisterde haar vriendin. Later vernamen ze van een student aan wie ze vroegen wat *poulos* dan wel betekende, wat de reden van de hilariteit was. *„It's the male organ"*, ver-

klaarde die hen. (Het is het mannelijk orgaan.)
Tegenwoordig wordt in stripverhalen veel gestript. Bloot is niet meer taboe. Een goed stripverhaal is echter meer dan een reeks prentjes. De tekst is evenzeer van belang en dient in een onberispelijke taal gesteld te zijn. Sommige uitgevers schijnen dat niet te beseffen: ze laten hun succes-albums „vertalen" door Nederlandsonkundigen. Zijn die vertalers zo zelfzeker? Overschatten ze hun kennis van de vreemde taal in die mate? Of hebben ze door hun ééntaligheid, chauvinisme of het prestige van „hun wereldtaal" niet het geringste inzicht in wat er zoal verkeerd kan lopen? Ik heb teksten gezien waarin de komma's klaarblijkelijk lukraak tussen de woorden waren gestrooid.
Soms doet een schrijver de moeite om een origineel woord te bedenken: een geheugenschilfer (chip?), een zoemsessie (een halfuurtje brainstorming?). Voor de lezer zijn zulke nieuwe creaties vaak even raadselachtig of misleidend als vreemde woorden: de voordrachtzaal zat vol *hot shots*; *she lay there legs akimbo.* Vertaal *Schreiberseele* niet door „schrijversziel", maar door bureaucraat, en *tacònes lejanos* (denkende: liever haar hielen dan haar tenen; hoe verder weg, hoe liever) niet door „verre hielen", maar door „hoge hakken".
Wijst elke rage op een lichte vorm van verstandsverbijstering, dan blijkt bij de huidige pinsrage het gemis aan gezond verstand zich zelfs uit te strekken tot de benaming zelf (Een *pin* is uiteraard een speldje). Zie het artikel onder de rubriek Ekonomie in KNACK Nr 4 van 1991. Naar deze rage, overgewaaid uit Frankrijk waar men nauwelijks Engels kent, wordt verwezen met *les pin's* (genitief!), terwijl men in het Nederlands spreekt van „één pins" en „de pins is een sieraad" (in het meervoud, ook als het om 1 exemplaar gaat). Begrijpe wie begrijpen kan. En niet vergeten: we hebben het niet over opzettelijke misverstanden, die als grap bedoeld zijn! Zoals: Hoe oud was de kleine Larousse, toen hij dat boek schreef?
(Men zegt: leg een knoop in je zakdoek. Maar ook: knoop dat goed in je oren *(das kannst du dir hinter die Ohren schreiben; tion vi devas enskribi en vian memoron),* dat moet je goed onthouden.)
Wie vindt een rakere vertaling voor „schaduwschrijver" (*nègre, ghostwriter*) dan *„negro"* in Esperanto, zò dat men het begrip niet verwart met (reclame- of liedjes-)tekstschrijver (copy-writer) of in verband brengt met een spiritistisch doorgegeven tekst? Enkele suggesties: *anstataŭa, sklaveska, enombra, sekreta, eklipsa, serva, servuta, luita aŭ lu-, fantoma, spirita, taskita verkisto.* C.D.

Een vraag...

Kiki Tytgat en Vladimir Ronin zijn in het kader van een historische studie op zoek naar allerlei bronnen die contacten vermelden tussen Russische en Antwerpse (eventueel Vlaamse) esperantisten voor 1917.
Meer in het bijzonder zoeken zij gegevens over de eventuele deelname van Russische en Poolse esperantisten aan het Esperanto-congres van 1911 in Antwerpen.
Als u informatie, bronnen of documenten daarover hebt, kunt u ze opsturen naar: V. en K. Ronin-Tytgat, Bikschotelaan 248, bus 4, B-2140 Borgerhout (tel. 03-322.80.70).
Met onze hartelijke dank.

De teksten met de gegevens over de programma's van de clubs moeten op de redactie toekomen voor 1 april 1992.
De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

ANTWERPEN

La Verda Stelo

Alle programma's hebben plaats in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, in het clublokaal op de eerste verdieping. De clubavond begint om 20.00 uur. Het clublokaal is toegankelijk vanaf 18.30 uur.

vrijdag 6 maart: Ontspanningsavond: Muziek en zang met medewerking van Jörgen Demulder.
vrijdag 13 maart: INTERNATIONALE AVOND: Jozef Adamek (Polen): Het ontwaken van de naties in Europa.
vrijdag 20 maart: Limburgse avond door de Genkse Esperantogroep.
vrijdag 27 maart: Debatavond over het reilen en zeilen van *La Verda Stelo.*
vrijdag 3 april: Vertelavond: Ieder wordt verzocht mee te doen.
vrijdag 10 april: INTERNATIONALE AVOND: Francisco Veuthey (Brazilië) over de Esperantobeweging in zijn land en Argentinië.
vrijdag 17 april: geen programma (Goede Vrijdag).
vrijdag 24 april: Manuel Halvelik: Nieuwe theorie omtrent de linguïstiek.
vrijdag 1 mei: Yves Nevelsteen: De jeugd in de hedendaagse maatschappij.
vrijdag 8 mei: INTERNATIONALE AVOND: Ertl István (Hongarije) spreekt over La Infana Raso.
vrijdag 15 mei: KOKKERELAVOND: Bereiden van versnaperingen, aperitieven, cocktails e.d.
vrijdag 22 mei: Chris Declerck leest voor en commentarieert teksten uit eigen werk.
vrijdag 29 mei: Discussieavond: La Papalagoj door Rik De Roover (vervolg).

APE

Association pour l'Espéranto

Zondag 5 april 1992: bezoek aan de Vredestoren van Eben-Emael: van 9.45 tot 10.45 u. Uitleg met boeken, radio- en videocassettes in het Esperanto. Toegangsprijs 100 fr. Inlichtingen: Freddy Bosmans, Route de Comblain 21, 4190 Ferrièrres (Xhoris), tlf.: (041) 86 12 40 ('s avonds).

BRUGGE

Paco kaj Justeco

De activiteiten van onze club hebben in principe plaats op donderdagavond vanaf 20.00 uur in het Hof van Watervliet, Oude Burg 27, 8000 Brugge. Op de 1ste en 3de donderdag conversatieavond (voor beginners); op de 2de en 4de praatavond indien er geen andere activiteit is aangekondigd. Info bij dhr. G. Maertens, Prins

Leopoldstraat 51, 8310 St-Kruis-Brugge, tlf. (050) 35 49 35.
donderdag 12 maart: Vragenspel opgevat zoals het meerkeuze-systeem o.l.v. dhr. A. Dumarey.
donderdag 26 maart: Achter de coulissen van MONATO. Lezing door dhr. P. Peeraerts.

FEL

Flandra Esperanto-Ligo

Van donderdag 30 april tot dinsdag 5 mei: cultureel bezoek aan Praag. De reis wordt georganiseerd door ex-voorzitter van de Eseranto-Wereldbond, G. Maertens. Prijs: van 17.500 fr. tot 20.000 (afhankelijk van de klasse), hij omvat bijna alles (enkele maaltijden uitgesloten). Inlichtingen en inschrijvingen bij G. Maertens (adres zie onder Brugge).

FLE

Federacio de Laboristoj-Esperantistoj
Op 25 en 26 april 1992 Esperanto-Studieweek te Steensel (Noord Brabant) met cursussen op alle niveau's. Prijs fl. 52,50, maaltijden en overnachting inbegrepen. Inlichtingen en inschrijvingen: Jeannette Bosse-Sibbel, Petrus Dondersstraat 23, 5613 LP Eindhoven, Nederland.

FLEJA

Flandra Esperantista Junulara Asocio

Burgunda semajnfino in Eeklo tijdens het weekeinde van 3, 4 en 5 april. Ledenvergadering zaterdag 4 april om 11 uur.
Inschrijven bij Peter Ameye, Azalealaan 18, 9160 Lokeren, betalen op rekeningnummer FLEJA 000-0035520-18 met vermelding van bovenstaand congres. 1150 fr voor -18-jarigen en 1400 fr voor de overigen.

FLEJA-semajnfino met fietstocht en barbecue tijdens het weekeinde van 26, 27 en 28 juni, eveneens te Eeklo, Provinciaal Jeugdvormingscentrum 'Het Leen'.
Inschrijven bij Willem Rasschaert, Zandberg 26, 9070 Heusden en betalen op bovenstaande FLEJA-rekening met vermelding FLEJA-junio. Prijzen variëren van 1150-1550 frank naargelang leeftijd en inschrijvingsperiode. FLEJA-leden krijgen 100 frank vermindering.

GENT

La Progreso

Iedere 4de vrijdag van de maand gewone clubvergadering in de Bibliotheek van Ledeberg. In de loop van dit jaar kunnen wij wellicht gebruik maken van een nieuw lokaal in de buurt van het Patershol. De bijeenkomst begint om 20.00 uur.
Conversatieavonden van 19.00-20.45 uur in de Volkshogeschool, Bargiekaai, Gent op dinsdag 17 maart en 21 april.
Inlichtingen zijn te verkrijgen bij Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9050 Gentbrugge, tlf. (091) 30 16 77 of op het antwoordapparaat van René Budts (091) 22 37 98.

vrijdag 20 maart: Alex Humet spreekt over een ecologisch thema: Gaja, de aarde als levend wezen.

vrijdag 24 april: Piet Glorieux: 500 jaar geleden werd Latijns-Amerika ontdekt.
zaterdag 6 juni: zoektocht door Gent.

HASSELT

Esperanto Hasselt

We vergaderen normaal gesproken op maandagavond vanaf 20.00 uur in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5. Inlichtingen over het programma kunnen worden verkregen bij Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 57.

Samenkomsten op 16 en 30 maart, 13 en 27 april, 11 en 25 mei.

HOUTHALEN

Houthalense Esperantogroep

Iedere 2de maandag van de maand, gewone clubvergadering in het Cultureel Centrum: "De Drij Berlengs", boven de gemeentelijke bibliotheek, Vredelaan 36, Houthalen-centrum. Programma's beginnen om 20.00 uur, gevolgd door cursus voor beginners.
Inlichtingen bij Alfons Lijnen, Grote Baan 156, 3530 Houthalen, tlf. (011) 52 20 74.

maandag 9 maart: Het Esperantoleven van dhr. Jos Vandebergh
maandag 13 april: Dia-avond over bijen door Alfons Lijnen.
maandag 11 mei: Het Esperanto-wereldcongres in Wenen met videoband.

KALMTHOUT

La Erikejo

Elke derde donderdag van de maand komen wij vanaf 20.00 uur samen in restaurant Cambuus, Heidestatieplein 10, 2920 Kalmthout, tlf. (03) 666 42 58.

donderdag 19 maart: Hélène Falck spreekt over het leven en werk van Pieter Breughel de Oude.
donderdag 23 april: uitzonderlijk de 4de donderdag wegens paasvakantie, thema nog niet bepaald.
donderdag 21 mei: gevarieerde avond: anekdotes verteld door onze leden.

KAPELLE

Zelanda Esperanto-Grupo

Omdat wij niet over een vast lokaal beschikken, worden we telkens bij een ander clublid thuis te gast ontvangen. Onze avonden, gewoonlijk de laatste vrijdag van de maand, beginnen om 19.30 uur. Inlichtingen over het programma en de plaats van samenkomst bij Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. (01102) 41 563. Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. (01180) 14 834.

vrijdag 27 maart: iedereen neemt 2 kleine kranteartikelen mee, 1 dat positief en 1 dat negatief bij uzelf overkomt en levert daarover commentaar op (samenkomst bij Siem en Gerrie Rol, Grachtstraat

12, Kapelle).
vrijdag 17 april: samen lossen wij een kruiswoordpuzzel op, na de pauze is er grammatica (samenkomst bij Sophy Mensen, Kleffenslaan 12, Middelburg).

KORTRIJK

Koninklijke Esperantogroep La Konkordo

De stadsbibliotheek van Kortrijk beschikt over een uitgebreid Esperantofonds. Er is steeds gelegenheid dit fonds te bezoeken na afspraak met dhr. Jan Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk (correspondentieadres), tlf. (056) 21 31 06. Bij deze en ook bij Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf: (056) 20 07 96 kan tevens informatie over het programma van de club worden gevraagd.
Clubavonden vinden plaats elke 4de vrijdag van de maand om 19.00 uur in het CC „Oude Dekenij", st-Maartenkerkhof 8, alsook de cursussen voor 55-plussers (van 14-16 uur) gedurende de gehele maand maart en op 3, 10 en 24 april.

zondag 26 april: deelname aan de wandeling ‚Vlaamse-Ardennendag' o.l.v. een Esperantogids. Inlichtingen bij Piet Glorieux, Werkenstraat 56, 8610 Werken, tlf. (051) 56 90 30.

LEUVEN

Esperanto 2000

Wij leven mee met de studenten, ons seizoen loopt van september tot juni. De woensdagavond is onze vaste avond (met verschillende cursussen), "Laborvespero" (conversatiecursus) op de 1ste en 3de woensdag en op de 2de woensdag van de maand onze speciale VESPERO 2000. Start telkens om 19.30 uur in het Cultureel Centrum, Romaanse Poort, Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).

woensdag 11 maart: Vespero 2000: Ghislain Jacobs presenteert Esperanto-postzegels (vanaf 20 u.).

OOSTENDE

La Konko

De vergaderingen gebeuren in „Den Anklap", Leffingestraat 88, 8400 Oostende. Inlichtingen bij dhr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059)80 06 95.

vrijdag 6 maart:: Wekelijkse cursussen: A-cursus: 19-20.30 uur; B-cursus: 20.30-22.15 uur.
maandag 9 maart: Veertiendaagse gespreksavonden voor iedereen van 20.30 - 22.00 uur.

ROTTERDAM

FLE-afdeling 2

Wij komen samen in Hulkestein 68 om 14.00 uur. Info bij mevr. J.W. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf: (010)419 82 01.

woensdag 11 maart: Postklaar maken van Sennaciulo.
woensdag 25 maart: Esperanto-grammatica (W. v.d.Blink).

woensdag 8 april: idem 11 maart
woensdag 22 april: Esperanto-grammatica (J. Quispel).
woensdag 6 mei: idem 11 maart
woensdag 20 mei: Esperanto-grammatica (A. Demmendaal).

Esperanto-societo Merkurio

Samenkomsten op de 1ste en 3de woensdag van de maand, uitgezonderd juli-augustus, in Centra Oficejo de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam. Aanvang 19.45 u. gasten zijn steeds welkom. Inlichtingen bij Piet schuil, tlf. (010) 416 14 49.

woensdag 18 maart: Nikola rasic over Albanië.
woensdag 1 april: UK Wenen.
woensdag 15 april: vertaaloefening.

FLE-Faulhaber-weekeinde van 15 tot 17 mei.

Klubo 10

Bij Rapley, Rochussenstr. 135-D, 3015 EJ Rotterdam, de 10de dag van iedere maand om 20.00 u. (inl. tlf. (010) 436 46 18).
Konversacia rondo kies sola regularo tekstas: „nek kasisto, nek kotizo; nek prezidanto, nek protokolo."

SEL

Skolta Esperanto-Ligo

Momenteel zijn er een aantal mensen aangesloten bij FOS (Federatie van Onafhankelijke Scouts) die SEL willen vertegenwoordigen (in Oost-Vlaanderen, Brabant en Limburg). Wij zoeken nog steeds medewerkers voor andere provincies. Omdat SEL echter bedoeld is voor alle scouts, zoeken wij ook mensen van de andere vier scoutsfederaties in ons land. De bedoeling is dat die vertegenwoordigers in samenwerking met locale clubs cursussen voor hun groepen zouden organiseren.
Geïnteresseerden kunnen A. Bouman contacteren voor meer informatie en afspraken: Driesdreef 8, 9030 Gent; tlf.: (092) 27 48 41.

SKOLTO 92
Na het succes van SKOLTO 91 heeft ook in 1992 een internationale Esperanto-Scouts-bijeenkomst plaats, ditmaal van 1 tot 10 augustus in Kremnica, Tsjecho-Slovakije. Scouts vanaf 14 jaar kunnen eraan deelnemen. Ter voorbereiding richten wij graag een Esperantocursus in. Info en inschrijvingen bij Arie Bouman (adres zie boven).

ALGEMENE LEDENVERGADERING

De Algemene Ledenvergadering 1992, met evaluatie van het afgelopen werkjaar en uitwerking van de actieplannen voor het komende heeft plaats op zaterdag 21 maart 1992 in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. We verwachten een afvaardiging van elke aangesloten groep.

WASSALONS

VAN OSTA

BRASSCHAAT : Bredabaan 362
KAPELLEN : Hoevense baan 34
EKEREN : Markt 10

GLAS
SPIEGELS
STOPVERF
GLAS IN LOOD
„SECURIT"-GLAS
GEKLEURD GLAS
ALUMINIUM ROEDEN VOOR
KOEPELS
ALLE GLAS-HERSTELLINGEN

Glashandel
St.-Bernard
b.v.b.a.

Telefoon: (03) 827 28 75

St.-Bernardsesteenweg 633, 2660 Hoboken

La libro de „Horizontaal"

En ĉiu numero de „Horizontaal" ni prezentas al vi unu libron kiun vi povas akiri ĉe FEL duonpreze dum du monatoj, menciante tiun ĉi anoncon. La libro kiun ni elektis por vi en marto-aprilo 1992 estas:

Nigra Magio

de Deck Dorval

Ĉu ekzistas fantomoj kiuj murdas? La antverpena ĉef-policisto kredas ke ne kaj ekzamenas la krimon ĝis kontentiga solvo.

Havebla ĝis fino de aprilo 1992 kontraŭ 250 frankoj (ĉ. 13 guldenoj).

Wij verzekeren u dat morgen de zon weer opgaat.

Beter met de bank van hier.

Verzekeringen afgesloten bij Omniver NV en Omniver Leven NV, verzekeringsondernemingen toegelaten onder codenummers 0993 en 1007.

Domein Kelchterhoef
Kelchterhoefstraat 9
B-3530 Houthalen-Helchteren

Wij openen ons nieuw rekreatiepark in april 1992

Inlichtingen: 011/38.32.33